

Mensenrechten verplichten farmabedrijf transparant te zijn over prijzen

Jan-Koen Sluijs en Brigit Toebes

Op vragen waarom sommige geneesmiddelen zo hoog geprijsd zijn, wijzen farmabedrijven op kostbaar onderzoek dat verloren gaat omdat lang niet elk onderzoek een succesvol geneesmiddel oplevert. Deze standpunten overtuigen pas als de farmabedrijven transparant zijn over hun investeringen en hun kosten.

Er bestaan (genoeg) saillante voorbeelden om het ondernemen van farmabedrijven kritisch te bekijken. Zo produceerde en verkocht Pfizer in het Verenigd Koninkrijk een belangrijk epilepsiemedicijn (Epanutin) waarvan de prijs als patentmedicijn gereguleerd was. Toen Pfizer de distributierechten van het medicijn verkocht aan Flynn Pharma, heeft deze het als patentloos (oftewel: generiek) middel op de markt gebracht. Hierdoor viel het buiten de prijsregulering van de overheid. Vervolgens leverde Pfizer het medicijn aan Flynn voor een prijs die duizend keer zo hoog lag als voorheen. En Flynn verkocht het medicijn aan de groothandel tegen een prijs die ruim tweeduizend keer zo hoog lag.

Beide partijen zijn door de Engelse

mededingingsautoriteit beboet voor het misbruiken van hun economische machtspositie. Deze zaak lijkt geen op zichzelf staand geval. De Engelse mededingingsautoriteit beschuldigt farmabedrijf Actavis namelijk van een soortgelijke handelwijze, en de Europese Commissie is in 2017 een onderzoek gestart naar Aspen Pharma, die de prijzen van vijf levensreddende kankermedicijnen drastisch verhoogde nadat het patent verlopen was.

In deze voorbeelden kan (en kon) het mededingingsrecht de farmabedrijven disciplineren. De bedrijven worden bestraft met hoge boetes en wordt verplicht hun gedrag aan te passen. Het zijn echter complexe procedures met een zware bewijslast voor degenen die farmabedrijven aanklagen. De procedures worden bovendien bemoeilijkt door het gebrek aan transparantie van farmabedrijven over de prijssamenstelling van hun producten.

Farmabedrijven behoren — moreel en juridisch — te worden aangesproken op het gebrek aan transparantie. Op basis van het mededingingsrecht lukt dat niet, maar op basis van internationale mensenrechtenverdragen en -beginselen kan

dat waarschijnlijk wel.

De grondslag om bedrijven aan te spreken op mensenrechtenverantwoordelijkheden vinden wij in de Guiding Principles on Business and Human Rights, die de Raad voor de Mensenrechten van de VN in 2011 heeft aangenomen. Deze beginselen, die ook wel worden vernoemd naar hun rapporteur John Ruggie (Ruggie Principles), gaan ervan uit dat op bedrijven de verplichting rust mensenrechten te respecteren. Deze zienswijze heeft de laatste jaren definitief postgevat in de rechtswetenschappelijke literatuur.

Een van de mensenrechten die in het gedrang komen, is het recht op gezondheidszorg. Dit fundamentele recht legt primair aan de overheid verplichtingen op om gezondheidszorg beschikbaar en toegankelijk te maken en te zorgen voor een goed functionerend zorgstelsel. Farmabedrijven hebben een daarvan afgeleide verantwoordelijkheid om mensenrechten niet te schaden. Dit legt aan hen een zorgvuldigheidsverplichting op ten aanzien van de gehele bedrijfsvoering, waaronder de plicht om transparant te zijn over de samenstelling van de prijs van hun producten.

Natuurlijk, medicijnen redden mensen. Maar te dure medicijnen beperken de toegang tot gezondheidszorg, bijvoorbeeld wanneer dure geneesmiddelen vanwege de prijs niet in het basispakket worden opgenomen. En wat objectief gezien aan te dure medicijnen wordt besteed, kan vanzelfsprekend niet meer worden besteed aan andere zorg. Zo dreigt onze hoogwaardige zorg in het gedrang te komen, terwijl het waarborgen van de toegang tot die hoogwaardige zorg een internationaal erkend mensenrecht is.

Farmabedrijven produceren middelen die een wezenlijke invloed hebben op de gezondheid en het welzijn van mensen. Daarmee dragen zij een grote maatschappelijke verantwoordelijkheid. Mensenrechten schrijven voor dat zij die verantwoordelijkheid serieus dienen te nemen en dat zij erop worden aangesproken, indien zij hierin tekortschieten.

.....
Jan-Koen Sluijs is advocaat.

Brigit Toebes is adjunct-hoogleraar aan de faculteit rechtsgelerdheid van Rijksuniversiteit Groningen. De auteurs zijn initiatiefnemers van het 'Access to medicines accountability'-project.

Internationaal erkend mensenrecht is dat toegang tot gezondheidszorg is geborgd